

I SI ESCOLTEM LA JOVENTUT?

RISCOS D'ESCALADA DE CONFLICTES VIOLENTS AL SÀHARA OCCIDENTAL I ELS CAMPAMENTS SAHRAUÍS DE TINDOUF (ALGÈRIA)

Vivian Solana

NOVACT
Noviolència
Nonviolence
اللاعنف

NOVACT

Noviolència
Nonviolence
اللاعنف

L'**Institut Novact de Noviolència** és una associació sense ànim de lucre dedicada a la transformació de conflictes i la construcció de pau. Portem més de 20 anys treballant per a construir una pau positiva a través de la noviolència a la regió euromediterrània.

Per a més informació, veure www.novact.org.

Aquest informe ha estat redactat i publicat d'acord amb la política d'independència intel·lectual de Novact. Les recomanacions formulades en aquest informe són el resultat d'àmplies consultes, debats i reflexions col·lectives per part d'un ampli ventall de parts interessades, principalment de la societat civil sahrauí. El text final intenta reflectir tots aquests punts de vista i experiències, però això no implica que totes les parts implicades en aquest procés estiguin d'acord amb totes les recomanacions contingudes en aquest document.

Aquesta publicació compta amb el suport de la Cooperació Catalana a través de l'Agència Catalana de Cooperació per al Desenvolupament (ACCD), i del ministeri de Drets socials i Agenda 2030 del govern d'Espanya. El contingut d'aquest informe és responsabilitat exclusiva de Novact i no reflecteix necessàriament la posició de la ACCD ni del ministeri de Drets socials i Agenda 2030.

Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament

Generalitat
de Catalunya

Dipòsit legal: Aquesta obra està autoritzada sota la llicència Atribució-NoComercial (CC BY-NC 4.0). Aquesta obra pot ser copiada, distribuïda, difosa públicament, traduïda i modificada, sempre que sigui amb finalitats no comercials i es reconegui la seva autoria.

I SI ESCOLTEM LA JOVENTUT?

RISCOS D'ESCALADA DE CONFLICTES VIOLENTS AL SÀHARA OCCIDENTAL I ELS CAMPAMENTS SAHRAUÍS DE TINDOUF (ALGÈRIA)

Autora

Vivian Solana

Traducció a l'Àrab

Amri Translation Services

Portada i dissenyo

Shakti Agency

Coordinació

Institut Novact de Noviolencia

ÍNDEX

5	INTRODUCCIÓ I OBJECTIUS
9	METODOLOGIA
11	PART I. DIAGNOSI DE L'ESCALADA DE VIOLÈNCIA
22	PART II. RECOMANACIONS DE POLÍTIQUES
33	BIBLIOGRAFIA

INTRODUCCIÓ I OBJECTIUS

El 13 de novembre del 2020, el moviment d'alliberament nacional sahrauí, conegut com a Front Polisario, va anunciar la represa de la lluita armada contra l'ocupació marroquina del Sàhara Occidental. Els fets immediatament anteriors a aquesta decisió van passar a Guerguerat, una ciutat que està dins d'una franja d'amortiment controlada per les Nacions Unides (d'ara endavant: ONU), situada al llarg de la frontera sud del Sàhara amb Mauritània. El 2001, el Marroc va obrir primer un pas a través de la berma militar que blinda la seva ocupació del Sàhara Occidental per construir una carretera per connectar Guerguerat amb Mauritània. El fet que aquesta carretera es construís sota la mirada passiva de la Missió de les Nacions Unides pel Referèndum al Sàhara Occidental (d'ara endavant: MINURSO) només va servir per alimentar la indignació sahrauí. Quan el novembre del 2020, un grup de manifestants sahrauís va tallar el trànsit d'aquesta carretera, l'exèrcit marroquí va trencar l'acord d'alto el foc del 1991 i els va desallotjar per la força. Aquest fet va desencadenar perquè el Front Polisario anunciés la represa de la lluita armada. Però, què va portar a aquesta escalada de la violència política al Sàhara Occidental?

La resistència anticolonial a la frontera i als seus voltants es remunta al moment en què els colonitzadors europeus la van construir a principis del segle XX. En resposta a la fàtua del 1905 del xeic Ma'lanin en contra de les intrusions colonials de França i Espanya, els sahrauís van organitzar atacs contra una frontera que els barrava l'accés a les seves pastures i a les xarxes comercials transsaharianes. Dècades més tard, els sahrauís que vivien sota el règim colonial espanyol es van organitzar en un moviment pacífic sota el lideratge de Sidi Brahim Bassiri per reclamar la seva independència nacional. Espanya va detenir Brahim després d'una manifestació pacífica a Al-zamlah, el 1970, i el va fer desaparèixer. Després d'aquests fets, el moviment anticolonial va romandre inactiu fins que es va reconstituir sota el lideratge del Front Polisario, el 1973. El fet que Bassiri fos capturat, va fer que els nacionalistes sahrauís pensessin que Espanya no seria receptiva a una negociació pacífica i gradual sobre la independència de la colònia. En lloc d'això, consideraven que la independència requeria una escalada de les demandes i dels mitjans emprats per obtenir-les.

Així, quan Espanya es va retirar del Sàhara Occidental i va permetre que el Marroc i Mauritània hi entressin, el 1975, el Front Polisario va respondre a aquesta nova ocupació militar del territori amb la lluita armada. La invasió violenta del Marroc i Mauritània va desplaçar milers de sahrauís als campaments de refugiats, situats en territori del seu principal aliat polític, la veïna Algèria. Des del 1976, en aquests campaments de refugiats, el Front Polisario es va organitzar com una mena d'estat nació a l'exili i va declarar la República Àrab Sahrauí Democràtica (d'ara endavant: RASD). Tot i que Mauritània es va retirar del Sàhara Occidental el 1979, l'ocupació del Marroc va perdurar i es va consolidar després que el Marroc construís una berma militar de 2700 kilòmetres que divideix el territori en dos, fins al dia d'avui. Tot i que la major part del Sàhara Occidental continua sota control de l'ocupació marroquina, la part oriental de la berma està sota el control de facto del

Front Polisario. Aquesta àrea, a la qual els sahrauís es refereixen com a “territoris alliberats” està infestada de mines i és on l'Exercit d'Alliberament Popular Sahrauí (EPLS) fa els seus entrenaments militars i les seves operacions de guerrilla.

Seguint un pla d'assentaments de l'ONU proposat el 1988, el 1991 les dues parts van acordar deixar les armes i iniciar un procés de pau que havia de culminar amb un referèndum d'autodeterminació per a l'última colònia oficial de l'Àfrica. Tanmateix, aquest procés de pau es va trobar amb molts obstacles. Especialment, des del tombant de segle en endavant, hi havia un sentiment creixent entre els sahrauís que l'ONU havia anat assumint gradualment el paper de gestor del conflicte polític i no treballava per posar fi a l'ocupació il·legal del Sàhara Occidental per part del Marroc i preservar així els principis del dret internacional. Més concretament, des de l'any 2002, el Consell de Seguretat va començar a considerar com a impracticable l'opció del referèndum. D'aquesta manera, es va començar a formular un discurs vague que va anar desacreditant el dret sahrauí de celebrar un referèndum d'autodeterminació, com a única mesura per aconseguir-la, sota la governança del Marroc (per saber-ne més, vegeu Theofilopoulou, 2006, 2007).

Tanmateix, la prolongada repressió del Marroc contra les persones activistes sahrauís i les violacions de drets humans comeses contra presoners polítics sahrauís resten credibilitat al pla autonòmic del Marroc. Hi ha abundants proves evidents de la persecució brutal i de violència exercida del Marroc contra nacionalistes sahrauís, durant l'alto el foc entre el Marroc i el Front Polisario, al qual s'ha posat fi recentment. Diverses associacions sahrauís, com Equipe Media, CODESA, ASVDH, AFAPREDESA, així com organitzacions internacionals, com Human Rights Watch i Amnistia Internacional han denunciat aquestes violacions de drets (vegeu també Martín Beristain i González Hidalgo, 2012). Tot i aquestes denúncies, la MINURSO és l'única missió de pau fundada després del final de la guerra freda que no té un mandat relacionat amb els drets humans.

Mentrestant, la prolongació d'aquest procés de pau ineficient ha permès que el Marroc pogués fer inversions importants al territori sahrauí ocupat. Durant els últims trenta anys, s'han explotat els recursos de la regió, sovint amb acords comercials amb corporacions multinacionals i institucions com la Unió Europea. Aquests actors internacionals han col·laborat amb el Marroc per explorar de manera il·legal les reserves de petroli, invertir en projectes de desenvolupament i explotar els recursos del Sàhara Occidental, com ara els fosfats, el vent, la sorra i els productes agrícoles i pesquers (vegeu Ojeda-Garcia & Allan, 2021). Tal com va afirmar el secretari adjunt d'Afers Jurídics de l'ONU, Hans Corell, el 2002, explotar els recursos naturals del Sàhara Occidental sense el consentiment del poble sahrauí és una clara violació del dret internacional. Els dictàmens del Tribunal de Justícia de la Unió Europea del 2015, el 2016 i el 2018, així com les audiències al Tribunal Suprem del Regne Unit en relació amb els acords comercials del Marroc, que inclouen recursos del Sàhara Occidental ocupat arriben a la mateixa conclusió que el Tribunal Suprem de Sud-àfrica sobre els fosfats i les exportacions del Sàhara Occidental ocupat. A més, el Marroc ha aprofitat el temps de bloqueig del procés de pau per solidificar i normalitzar l'ocupació amb una sèrie d'accions que inclouen: la urbanització del Sàhara Occidental i els incentius als ciutadans marroquins per continuar colonitzant-lo (Veguilla 2017), la consolidació d'una Administració regional que intenta assimilar la identitat sahrauí dins del règim del Marroc (Feliu i Parejo, 2017), l'obertura de nombrosos consolats al territori i l'obtenció d'un suport sense precedents pel seu pla

autonòmic per part de països com els Estats Units d'Amèrica (Nagarajan, 2023) i, més recentment, Espanya¹.

Si bé és cert que els fets de Guerguerat van ser el punt d'inflexió per posar fi de manera oficial a l'alto el foc, la decisió del Front Polisario de reprendre la lluita armada, era una cosa que feia temps que s'estava madurant. Especialment, des del tombant de segle en endavant, les bases joves van començar a pressionar considerablement la direcció perquè fes aquest moviment. Les persones que han assolit la majoria d'edat durant aquest procés de pau tan llarg tenen un sentiment compartit de decepció i frustració en relació amb allò que molts descriuen com "les falses promeses" de l'ONU. Durant dècades, la direcció del Front Polisario ha fet intents per apaivagar aquesta frustració i ha optat per respectar l'acord d'alto el foc i eludir qualsevol associació falsa entre el seu moviment anticolonial i els grups islàmics militants, que han guanyat presència a la regió del Sàhara-Sahel, durant les últimes dues dècades. Durant tres dècades el moviment i el nombre creixent de les organitzacions de la societat civil sahrauís amb seu als campaments, als territoris ocupats i a la diàspora, han centrat les energies en un ventall molt ampli d'accions no violentes. Aquestes accions han anat des d'enfortir les pràctiques de construcció de l'estat nació a l'exili, amb la constitució de les institucions, la burocràcia i les infraestructures de la RASD, fins a la promoció de la cultura sahrauí a través de diferents iniciatives, com ara la coorganització del festival de cinema anual Fishara i el festival anual d'art ARTifariti i la construcció d'una escola d'art, música i cinema als campaments. A més, s'ha treballat per reforçar les delegacions internacionals del Front Polisario i la participació en les xarxes de solidaritat, conferències i esdeveniments transnacionals, així com accions polítiques internacionals de caràcter jurídic. Pel que fa a això últim, s'han fet grans esforços per denunciar els acords agrícoles i els acords de cooperació pesquera entre la Unió Europea i el Regne del Marroc. Tot i que el Tribunal Europeu de Justícia ha reconegut reiteradament la il·legalitat d'aquests acords comercials, en virtut del dret internacional, el Front Polisario s'ha vist immers en un estira-i-arronsa perpetu entre els poders legislatiu, judicial i executiu de la UE (vegeu Suárez-Collado & Contini, 2021).

Malgrat aquests importants avenços polítics a través de formes d'acció política no violentes, les immenses dificultats econòmiques, emocionals i psicològiques de viure en els llimbs d'un procés de pau prolongat eternament, han generat una impaciència col·lectiva, que a poc a poc, ha anat desacreditant els esforços diplomàtics del moviment, a ulls de les seves bases més joves. Les protestes massives a Gdeim Izik que van protagonitzar centenars de sahrauís al Sàhara Occidental ocupat el 2010 i l'onada d'alçaments que es van produir a l'Àsia Sud-oriental i al nord de l'Àfrica el 2011 van propiciar que la població sahrauí jove comencés a sentir cada vegada més que, per recuperar l'atenció de la comunitat internacional, calia intensificar l'acció política per mitjà de la lluita armada. L'any 2019, durant el 15è Congrés Popular del Front Polisario, la direcció ja havia anunciat a les bases que estava revisant els termes de la seva relació amb l'ONU.

Han passat tres anys, des de la decisió històrica del Front Polisario de reprendre les armes. Aquest informe presenta una avaluació del risc d'escalada de la violència al Sàhara Occidental, concretament per a la població que viu als campaments de refugiats i especialment des de la

---

1. <https://www.usc.gal/en/institutos/ceso/Consulados-en-el-Sahara-Occidental-.html>

interrupció de l'alto el foc. Les diferents converses que hem pogut mantenir amb diversos grups de sahrauís, que pertanyen, en gran manera, a la generació que ha reclamat d'una manera més vehement tornar a la lluita armada, ens ha permès valorar quins han estat els guanys i les pèrdues que s'han pogut identificar fins ara en relació amb d'aquesta decisió i com això podria afectar l'augment de la violència al Sàhara Occidental.

Més concretament, en aquest document polític es vol:

- 1-** Elaborar una diagnosi dels factors que podrien agreujar o mitigar l'escalada de la violència al Sàhara Occidental i als campaments de refugiats d'Algèria.
- 2-** Identificar els actors clau per mitigar aquesta violència i trobar una resolució.
- 3-** Identificar el grau de polarització social, en relació amb l'organització actual del procés polític.
- 4-** Oferir una sèrie de recomanacions i accions operacionals concretes, tant en l'àmbit polític com el social, que podrien contribuir a prevenir l'escalada de la violència al Sàhara Occidental.

Una vegada considerats els resultats dels punts 1 a 3, que es basen en les recomanacions formulades per les persones entrevistades, l'autora d'aquest informe, Vivian Solana i dos membres de l'equip tècnic de Novact: Mahfud Bechri i Lucille Maybon han formulat les recomanacions del punt 4.

METODOLOGIA

La recerca per a l'elaboració d'aquest informe ha permès reunir perspectives sahrauís sobre la seva situació política, social i econòmica. Més concretament, la recerca duta a terme per elaborar l'informe s'ha centrat en les perspectives del jovent que viu als campaments de refugiats sahrauís. Tanmateix, cal destacar que la població sahrauí actualment està repartida entre els campaments d'Algèria, el territori ocupat del Sàhara Occidental i una gran diàspora sahrauí que viu principalment a Espanya i amb menys presència, a França. Aquests grups dispersos geogràficament tendeixen a mantenir fortes relacions familiars, així com vincles polítics i institucionals. Això és especialment cert en el cas dels vincles existents entre els campaments i la diàspora. Les persones sahrauís que viuen a la diàspora sovint practiquen una forma de migració circular entre Espanya/França i els campaments de refugiats i mantenen domicili i sovint ocupen posicions socials i polítiques a tots dos llocs. Encara més, des d'un punt de vista sociològic, cada vegada resulta més difícil distingir aquests tres espais de manera clara. És per això que un gran nombre de les entrevistes van ser amb persones refugiades de la diàspora. Tot i que aquest estudi se centra en la realitat sociopolítica de les persones residents als campaments de refugiats, a causa dels forts vincles entre aquestes persones i les que viuen al Sàhara Occidental ocupat, s'ha decidit incloure-hi també una entrevista amb una persona resident al Sàhara Occidental ocupat (per la seva experiència com a activista, però també per abordar la seva percepció dels campaments de refugiats). Es van entrevistar un total de 20 persones sahrauís per elaborar aquest informe i a continuació se'n detalla la distribució geogràfica:

- 10 persones residents en campaments
- 9 persones refugiades de la diàspora
- 1 persona dels territoris ocupats

La diagnosi, les conclusions i les recomanacions polítiques que inclou aquest informe es basen en consultes amb grups de sahrauís que ocupen diferents posicions de poder. A continuació, presentem desglossats els posicionaments polítics entre les persones entrevistades per realitzar aquest estudi.

- 3 representants del Front Polisario
- 3 representants de les institucions governamentals de la República Àrab Sahrauí Democràtica (RASD)
- 1 membre de l'Exèrcit Popular d'Alliberament Sahrauí (EPLS)
- 4 representants de les organitzacions de masses del Front Polisario

- 4 representants (o antics membres) de les organitzacions de la societat civil sahrauí, sense cap vincle formal amb el Front Polisario
- 4 persones sense cap relació amb cap grup polític o de la societat civil organitzat sahrauí
- 10 dones, 10 homes
- 18 joves, 2 grans

La preferència per entrevistar persones joves s'explica per diferents consideracions. En primer lloc, la categoria "jove" és un concepte relatiu que s'explica a través de contextos i pràctiques socials i que, per tant, sempre està situat històricament i gràfica i definit culturalment. Entre la societat civil sahrauí no és estrany que es consideri jove qualsevol persona entre els quinze i els quaranta-cinc anys (Volches Plaza, Carlos & Natxo Esparxa Fernández, 2015:31). Per tal de respectar aquesta interpretació local, aquest informe ha definit qualsevol persona dins d'aquesta franja d'edat com a "jove". En segon lloc, donat el pes polític i social que van tenir les persones que van adquirir una consciència sociopolítica sobre la decisió del Front Polisario de tornar a la lluita armada, durant els anys de l'alto el foc (vegeu la introducció d'aquest article), s'ha estimat que la interpretació de "jove" com tota aquella persona que estigui en la franja d'edat d'entre 15 i 45 anys és pertinent pels objectius concrets d'aquest informe.

Totes les entrevistes es van dur a terme entre els mesos de juny, juliol i agost del 2023, bé a través de la plataforma "Google Meet" o de trucades de vídeo o d'àudio per WhatsApp. Només en un dels casos es va optar per un intercanvi de correus amb preguntes i respostes i dues persones dels campaments van preferir intercanviar notes de veu per WhatsApp, perquè tenien una connexió a internet molt inestable. Vivian Solana va ser qui va fer la majoria d'entrevistes en anglès o en espanyol peninsular, excepte tres entrevistes que es van realitzar exclusivament en hassaniyah. Dues d'aquestes tres últimes es van poder dur a terme, gràcies a l'ajuda amb la traducció d'en Mahfud Bechri. La durada de les entrevistes va ser d'una hora de mitjana i anaven dels 30 minuts fins a les dues hores.

Finalment, les conclusions i les recomanacions d'aquest informe també s'han extret de referències bibliogràfiques externes, que inclouen algunes referències clau, basades en estudis sobre les condicions de vida del jovent als campaments de refugiats sahrauís, publicats els darrers anys.

Al final d'aquest document, s'hi pot trobar una llista completa de les fonts bibliogràfiques consultades.

PART I

DIAGNOSI DE L'ESCALADA DE VIOLÈNCIA

Quan el Front Polisario va anunciar el retorn del moviment a la lluita armada, molts sahrauís van respondre amb una joia aclaparadora. Tot i el seu compromís amb l'acció no violenta, el desencís de molts sahrauís en relació amb el procés de pau, que semblava afavorir els interessos del Marroc, i la incapacitat de la MINURSO per fer un seguiment i denunciar les violacions sistemàtiques dels drets humans, els havia dut, des de feia molts anys, a exigir al Front Polisario que prengués aquesta decisió. Una de les persones entrevistades va assegurar que, des dels territoris ocupats, aquest tipus de peticions ja s'havien estat produint des de mitjan anys noranta. Els mesos que van succeir l'anunci, hi va haver una onada d'homes sahrauís a la diàspora que van abandonar la feina (en alguns casos, estable) i la seva vida a Espanya o a França per viatjar als campaments i allistar-se a l'Exèrcit d'Alliberament Popular Sahrauí (ELPS). Els homes i dones sahrauís que es van quedar a la diàspora van viure una forta onada de mobilitzacions i van organitzar protestes espontànies per donar visibilitat a aquest moment històric, tant a Espanya com a França. Les dones i els homes residents als campaments de refugiats van sortir de casa seva i dels llocs de treball per celebrar aquesta notícia tan esperada. Van sortir als carrers dels campaments, fent festa grossa, cantant, ballant, tocant els tambors i passejant com si fossin convidats d'un casament multitudinari. Els homes dels campaments, especialment aquells amb feines no professionals (botiguers, taxistes, paletes, etc.), però no només, es van allistar en massa a l'ELPS. Milers d'homes joves van manifestar-se davant del Ministeri de Defensa per implorar poder allistar-se, mentre les dones cosien uniformes i preparaven garrafes per posar-hi menjar i begudes pel viatge dels seus marits, pares i fills a les regions del Sàhara Occidental, on té les bases l'Exèrcit d'Alliberament. De fet, el jovent sahrauí dels campaments (de totes les tribus, gèneres i nivells de formació) van mostrar un entusiasme especial per la represa de la lluita armada. Les generacions més antigues de sahrauís no sempre participaven d'aquest entusiasme col·lectiu. El jovent sahrauí havia crescut sentint històries nostàlgiques sobre els primers anys de la revolució sahrauí i la lluita armada, però les persones que havien viscut de primera mà les penúries de la primera lluita armada, renyaven el jovent per la seva ingenuïtat. Tot i que aquestes generacions més grans no es van oposar de manera formal a la decisió de la direcció del Polisario, algunes persones no s'hi acabaven de sentir còmodes i se sentien més escèptiques davant d'aquesta decisió que el jovent. Les persones escèptiques plantejaven aquesta pregunta: qui pagarà els costos d'aquesta decisió? I cap on portarà aquesta escalada de la violència?

A mesura que ha anat passant el temps, moltes més persones s'han començat a plantejar aquestes preguntes i això incloïa persones que havien reaccionat amb molt d'entusiasme quan van rebre la notícia. Pocs mesos després de l'anunci de la represa de les armes, les xifres de persones que s'allistaven a l'exèrcit van reduir-se dràsticament, quan els sahrauís van descobrir que l'ELPS estava adoptant una estratègia de guerra de baixa intensitat, per la qual no calien gaires soldats. La raó principal d'aquest enfocament militar té a veure amb les característiques de la guerra contemporània i la correlació específica de poder entre els dos exercits adversaris. Conscient de la diferència substancial de poder demogràfic, econòmic, tecnològic i polític (en termes d'aliances) entre l'exèrcit del Marroc i l'ELPS, aquest últim, fins ara, ha limitat els seus atacs a disparar míssils contra soldats marroquins apostats al llarg de la berma. Per contra, els contraatacs del Marroc s'han basat en l'ús de drons que s'envien a l'altra banda de la berma, dirigits contra l'ELPS i civils sahrauís. L'absència de boscos o edificis al territori del Sàhara Occidental que està sota el control del Polisario fa que tot i tothom esdevingui un objectiu aeri fàcil en aquesta zona.

Tenint en compte aquestes circumstàncies, en el moment en què es va dur a terme la recerca per a aquest informe, molts dels voluntaris que s'havien allistat a l'ELPS en els mesos que van seguir a l'anunci de la represa de la lluita armada havien tornat a les seves vides ordinàries als campaments, a la diàspora o a algun lloc entre aquests dos espais geogràfics. La gran majoria de

les persones que es van quedar a les línies del front del camp de batalla són homes sahrauís que ja eren membres de l'ELPS abans del 13 de novembre del 2020.

En conseqüència, la majoria de les persones entrevistades van expressar que tenien la sensació d'haver tornat a una situació que no semblava tan diferent del context polític i econòmic del període de l'alto el foc prolongat, durant el qual havien assolit la majoria d'edat. El patriotisme encès que es va revifar per l'anunci inicial de la lluita armada, havia deixat pas a unes mentalitats més temperades. De fet, moltes de les persones entrevistades van relatar que una de les conseqüències de tres dècades d'un procés de pau ineficient havia estat que la tasca política de les representacions sahrauís diplomàtiques i polítiques de qualsevol mena havia quedat desacreditada. Tanmateix, els minsos resultats polítics i militars de la lluita armada estaven provocant un canvi de mentalitat entre bona part del jovent sahrauí, que començaven a apreciar la importància de dur a terme esforços diplomàtics i formes no violentes d'acció política i de continuar invertint a enfortir les institucions culturals, polítiques i econòmiques sahrauís.

Condicions de vida als campaments sahrauís i nivells de violència

Moltes persones sahrauís refugiades joves havien crescut amb la sensació de viure permanentment en un estat d'emergència. La incertesa perpetua que provocava entre els sahrauís el fet de viure en uns llimbs polítics d'un estat a l'exili va anar erosionant les esperances de futur necessàries per invertir en projectes amb una rendibilitat a llarg termini, com ara l'educació o altres inversions a gran escala. Un dels problemes que pràcticament totes les persones entrevistades van esmentar és la manca d'oportunitats laborals als campaments de refugiats controlats pel Polisario, especialment per a les persones amb educació superior. Des de la seva aparició el 1973, un dels principals bastions del Front Polisario ha estat proporcionar i promoció l'educació universal pels refugiats sahrauís. Tot i que als campaments no hi ha universitats ni prou instituts de secundària, el moviment anima i dona suport als refugiats sahrauís que volen estudiar a l'estranger i els anima a adquirir coneixements que després puguin utilitzar per construir l'estat sobirà que el moviment nacionalista espera que pugui regir el Sàhara Occidental en el futur. Tanmateix, la prolongació aparentment interminable de l'ocupació del Sàhara Occidental ha fet que les persones que es van separar de les seves famílies per accedir a l'educació superior a l'estranger durant els anys 80 i 90 o a principis dels 2000, encara no hagin pogut aplicar les habilitats professionals adquirides al context del Sàhara Occidental. Tot i que les institucions de la RASD han pogut absorbir part d'aquest talent professional a l'interim, encara és molt dependent de la voluble ajuda exterior i els incentius econòmics que obtenen els empleats públics de la RASD no solen ser suficients per mantenir llars senceres. A més, moltes de les persones entrevistades denunciaven un nivell molt decebedor de relleu generacional a les altes esferes de l'Administració de la RASD, així com a la direcció del Front Polisario. Aquesta situació no fa més que reduir les oportunitats del jovent d'aconseguir reconeixement econòmic, polític i social, a través de les seves contribucions a la societat i al seu moviment nacional, en general. Finalment, l'arrelada cultura sahrauí de la redistribució econòmica, basada en una combinació de pràctiques religioses i forts vincles de solidaritat entre parents, veïns i connacionals són cabdals per entendre la resistència sahrauí i l'existència d'un estat a l'exili que sosté la seva autoritat amb pràctiques de redistribució, sense un sistema fiscal (vegeu Wilson, 2016: 116-146; Solana, 2019). Tanmateix, aquesta realitat també

desincentiva l'escala d'acumulació econòmica i inversió que podria conduir a la creació de treball assalariat que bona part del jovent sahrauí (especialment qui té educació superior) espera i desitja. Durant els últims trenta anys, aquesta realitat social, política i econòmica ha vist com s'ha produït una fugida de cervells significativa cap a fora dels campaments, en detriment de les institucions de la RASD, així com dels seus serveis de salut, educació, entre d'altres.

Amb el pas del temps, s'han anat reduint les oportunitats finançades per estudiar a l'estranger, fet que se suma als diferents factors que contribueixen a erosionar el valor que les persones refugiades sahrauís atorguen a l'educació. Les persones sahrauís adolescents i les que voregen la vintena es miren les generacions anteriors i es pregunten per què haurien d'esforçar-se a obtenir una educació superior si només podran accedir als mateixos mitjans de subsistència que tindrien si no haguessin estudiat. Així doncs, en lloc de cursar estudis superiors i incórrer en inversions d'alt risc, un nombre creixent d'homes decideixen emprendre activitats econòmiques menys rendibles, com ara treballar en l'antic comerç transsaharià als campaments i els seus voltants, a la construcció o els petits negocis, com els taxis. A més, cada vegada hi ha més joves que se senten atrets pels diners ràpids que ofereixen algunes activitats econòmiques que estan moralment mal vistes per la societat sahrauí, entre les quals hi ha allistar-se a les milícies extremistes armades que operen a la regió del Sahel/Sàhara o unir-se a les xarxes de tràfic il·lícit. En alguns casos, això últim pot representar uns ingressos tan alts per algunes famílies que fa que el Front Polisario les percebi com un desafiament.

Els darrers anys, alguns joves refugiats sahrauís, homes principalment, també han començat a consumir substàncies il·legals, fet que està desfermant un pànic moral entre una població que, fins ara desconeixia aquests patrons de consum. El consum creixent de drogues entre adolescents, les tensions entre senyors de la droga i la composició tribal de la societat sahrauí, en el context d'aquesta vulnerabilitat política i econòmica estan contribuint a fer que hi hagi un augment de les tensions i els conflictes entre les diferents famílies, veïns i jovent. Aquests conflictes estan adoptant formes diferents que inclouen violència física i verbal que a vegades s'estenen per tots els campaments de refugiats i comencen a ser un problema seriós d'ordre públic i a l'hora, un afront a l'autoritat política del Front Polisario dins dels campaments. A més, als campaments, també estan augmentant els delictes i els petits furt (de botigues i cases) a mans, sobretot, d'homes joves i adolescents.

En el cas de les dones refugiades sahrauís, cada vegada n'hi ha més que abandonen l'escola i decideixen casar-se molt joves. Sovint, optar per aquesta forma femenina de treball domèstic es considera una manera més segura d'aconseguir més estatus social i un cert grau d'independència, perquè es passa a tenir una llar pròpia i la possibilitat de tenir fills i filles reconeguts socialment, per exemple, que no pas perseguir una carrera professional o iniciar inversions en el mercat per compte propi. Així i tot, els costos creixents de la vida, als quals fan menció gairebé totes les persones entrevistades, juntament amb la disminució constant de l'ajuda humanitària que ha arribat als campaments les dues darreres èpoques fan que sigui molt difícil per als homes joves reunir el dot necessari per poder casar-se i formar i mantenir les llars que gestionen les dones. En general, totes aquestes tendències accentuen les formes tribals, racials i de gènere de les desigualtats socials.

A tot això, cal sumar-hi la inflació mundial dels preus dels aliments i altres productes de primera necessitat. Desencadenada per la recent crisi de la Covid-19 i la invasió russa d'Ucraïna, aquesta inflació fa que els preus dels aliments i de la vida als campaments de refugiats continuïn augmentant. A més, moltes de les persones entrevistades van esmentar els efectes creixents de l'escalfament global en les seves vides diàries. Aquests efectes inclouen: els registres d'onades de calor que han batut rècords i l'augment dels efectes devastadors de les inundacions i les

tempestes de sorra sobtades, que a vegades destrueixen llars de persones refugiades i causen una gran pressió econòmica i molta pressió a les famílies i més concretament, a les dones, que solen viure als campaments de manera més permanent que els homes. Aquestes condicions climàtiques també fan que hi hagi cada vegada més famílies que hagin d'invertir en sistemes d'aire condicionat o llogar cases amb aire condicionat fora dels campaments (sovint a Espanya o a la ciutat veïna de Tindouf) durant l'estiu.

Risc d'una escalada de violència: percepció del jovent dels campaments sahrauís de l'impacte beneficiós de la lluita armada

Tot i que la majoria de les persones entrevistades van expressar diferents graus de decepció amb els pocs èxits polítics que la lluita armada ha pogut aconseguir fins ara, la majoria també han expressat alguns beneficis concrets que se n'han derivat.

La majoria de les persones entrevistades van relatar que havien experimentat com s'havia revifat el sentiment d'unitat nacional entre els sahrauís, des de l'inici d'aquesta segona lluita armada. Les persones refugiades que havien estat desposseïdes durant els primers anys de l'exili i la primera lluita armada (1975-1991) havien viscut sota la protecció política i econòmica del Front Polisario. Tanmateix, els anys d'alto el foc 1991-2020 van marcar la incorporació dels campaments de refugiats sahrauís als mercats mundials, de manera que es van donar les condicions necessàries perquè les persones refugiades poguessin buscar-se la vida pel seu compte (Wilson, 2012). Aquest nou context polític i econòmic va tornar a fer visibles les desigualtats basades en el parentesc, van sorgir noves desigualtats per raó de classe social i va propiciar la generació d'un ventall plural d'ideologies que van començar a coexistir dins del moviment nacionalista. Malgrat que el sentiment nacionalista encara era fort entre la majoria de les persones refugiades durant els anys de l'alto el foc, es recordaven amb nostàlgia de manera col·lectiva els anys de la primera lluita armada (1975-1991), com anys caracteritzats pel compromís envers un igualitarisme radical i un fort sentit d'unitat al voltant de la direcció i la ideologia del Front Polisario. La segona lluita armada s'està produint sota unes condicions polítiques i econòmiques molt diferents i no ha aconseguit reinstaurar aquell sentiment d'igualitarisme radical que les persones refugiades van experimentar el segle passat. Tanmateix, moltes persones han esmentat el ressorgiment d'actes espontanis de solidaritat intertribal entre sahrauís, com ara els casos freqüents de grups de veïns, institucions i associacions que reuneixen recursos per donar suport a les famílies de les víctimes o per acollir i assistir a les famílies nòmades, que han hagut de marxar de les regions del Sàhara Occidental sota control del Front Polisario, per raons de seguretat.

S'ha pogut constatar que la mobilització política de la diàspora ha augmentat, a conseqüència de l'alto el foc. Les persones sahrauís entrevistades que viuen a Espanya van manifestar que havien observat un augment molt significatiu de la presència sahrauí en les protestes anuals de suport al poble sahrauí, organitzades a Madrid. Des de l'inici de la lluita armada, s'han format noves associacions sahrauís dirigides des de la diàspora a Catalunya, Madrid, el País Basc i les Illes Balears, per esmentar-ne algunes. A més, les associacions de la diàspora existents asseguren que s'han vist més reforçades que mai i han dut a terme activitats que van des de més participació sahrauí als partits polítics bascos, catalans i espanyols, més presència als mitjans de

comunicació i altres espais públics i un augment de les iniciatives col·lectives per reunir diners per enviar a les famílies de les víctimes als campaments. D'aquesta manera, la majoria de les persones entrevistades manifestaven tenir la sensació que la lluita armada ha servit per combatre el sentiment d'autocomplaença que existia entre molts sahrauís abans i que havia despertat un sentit col·lectiu de compromís amb la comunitat sahrauí i la seva causa nacional.

Pràcticament totes les persones entrevistades creien fermament que l'aixecament de l'alto el foc havia estat una manera de fer visible el fracàs del procés de pau de l'ONU i havia permès dir al món que els sahrauís es neguen a veure com se'ls neguen els drets polítics. Per les persones entrevistades sahrauís, la lluita armada és una mostra de dignitat que té per objectiu fer que la seva causa pendent de descolonització torni a estar a la primera plana del radar de la comunitat internacional. Les persones entrevistades van parlar de com, durant els mesos immediatament posteriors a l'anunci de l'alto el foc, molts mitjans del sud de l'Àsia i el nord d'Àfrica, que havien desatès completament durant dècades, se'n van fer ressò. El mateix passava amb els mitjans nord-americans i europeus. A Espanya, el conflicte del Sàhara Occidental va guanyar visibilitat als mitjans, immediatament després del retorn a la lluita armada i especialment després de la crisi diplomàtica que es va produir entre Espanya i el Marroc, en primer lloc, i després entre Espanya i Algèria, quan el govern de l'estat espanyol va decidir tractar de Covid el secretari general del Front Polisario en sol espanyol i, pràcticament al mateix temps, va reconèixer el seu suport al pla d'autonomia del Marroc sobre el Sàhara Occidental. Tot i que les persones sahrauís i un gran nombre de ciutadans i ciutadanes espanyols, així com els partits polítics van expressar el seu desacord amb el canvi de posicionament del govern, moltes de les persones entrevistades entenien aquests conflictes com un efecte dominó de la renovada violència política entre el Marroc i el Front Polisario i hi veien potencial per desestabilitzar l' statu quo geopolític per, d'aquesta manera, cridar l'atenció cap a la seva lluita armada.

Una de les persones entrevistades també va celebrar haver vist un canvi de discurs en la manera en què els mitjans havien començat a cobrir la lluita sahrauí, des del final de l'alto el foc. Durant els anys de l'alto el foc, la majoria dels mitjans de comunicació parlaven de la situació del Sàhara Occidental com un "conflicte" entre dos partits polítics. Tanmateix, "conflicte" implica que hi ha dues parts que tenen drets i interessos incompatibles sobre alguna qüestió i això a la persona entrevistada li feia la sensació que no representava la lluita sahrauí per la descolonització. Segons els principis del dret internacional, el Marroc no té drets legals sobre el Sàhara Occidental i l'ocupació del territori per part del Marroc és il·legítima (perquè el van ocupar per la força) i continuarà essent il·legal, fins que la població autòctona en el moment de l'ocupació (1975) tingui dret a votar com volen que es governi el seu territori. D'aquesta manera, l'intent de recuperar per la força allò que se'ls havia arrabassat per la força, segons ella, ha propiciat que la lluita armada hagi provocat un canvi en la terminologia emprada pels mitjans de comunicació a l'hora de parlar de la difícil situació sahrauí, que han començat a fer servir un llenguatge més adequat, com ara "ocupació il·legal" i "descolonització pendent".

L'ELPS no té capacitat per causar danys greus a les forces d'ocupació del Marroc, però moltes de les persones entrevistades argumentaven que l'assetjament de baixa intensitat que du a terme actualment l'ELPS és millor que no fer cap acció militar. Totes les persones entrevistades reconeixen que l'ELPS no té capacitat per derrotar l'exèrcit del Marroc, però, així i tot, asseguren que sí que pot fer que sigui més difícil i costós pel règim continuar amb el negoci de l'ocupació com de costum. L'impàs polític que hi ha a escala de l'ONU fa que es cregui fermament que la lluita armada és l'única eina política que el Front Polisario pot utilitzar en el seu intent de pressionar el Marroc perquè torni a la taula de negociació, amb la intenció seriosa de trobar una solució política creïble per descolonitzar el territori. Tot i que pugui semblar que la lluita armada no ha tingut

aquest efecte encara, la majoria de les persones entrevistades pensen que és important mantenir una mirada llarga cap al futur i perseverar amb aquest combat de baixa intensitat i d'assetjament continuat, que pot acabar essent profitós políticament, a llarg termini.

Risc d'una escalada de violència: l'impacte dels costos de la lluita armada que percep el jovent sahrauí dels campaments.

La lluita armada, juntament amb altres esdeveniments internacionals que s'han esdevingut des que es van publicar aquests estudis sembla que no han fet més que agreujar aquests patrons que ja existien.

Quan se'ls va fer la pregunta sobre de quina manera la represa de la lluita armada havia afectat les seves vides, les persones entrevistades van coincidir a esmentar, en primer lloc, la innumerable pèrdua de vides de soldats i civils. Al Sàhara Occidental ocupat, els i les activistes sahrauís són objecte de persecució i assetjament per part de les autoritats del Marroc. Cada vegada que hi ha un atac contra un soldat marroquí, hi ha algú que paga els plats trencats als territoris ocupats on s'intensifica la vigilància policial i s'efectuen registres a les cases. Així i tot, l'activista sahrauí dels territoris ocupats que s'ha entrevistat per aquest estudi insistia en el fet que l'augment d'aquesta sensació de persecució no representa una ruptura dràstica amb el nivell de discriminació, persecució i violacions dels drets humans que els i les activistes sahrauís han estat patint al Sàhara Occidental, des del 1975. De fet, de manera general, no es poden aïllar els costos específics que aquesta lluita armada ha afegit a les condicions de vida dels i les sahrauís, a les penúries socioeconòmiques que ja patien durant les tres dècades de l'alto el foc que van precedir aquest esdeveniment. Els estudis basats en una àmplia recerca qualitativa als campaments de refugiats sahrauís que es van dur a terme durant els anys de l'alto el foc, ja havien identificat totes les tendències socioeconòmiques esmentades més amunt (Gimeno Martín & Ali Laman, 2005; Vilches Plaza & Esparza Fernández, 2015; Mundubat, 2019; Solana, 2022; Wilson, 2016).

Encara més, la represa de la lluita armada ha contribuït a l'augment del cost de la vida als campaments de refugiats. Alguns actors humanitaris han deixat d'enviar-hi ajuda, des de l'inici de la lluita armada. Les àrees del Sàhara Occidental sota el control del Front Polisarió s'estan recontaminant i l'amenaça permanent d'atacs amb drons ha limitat l'accés als comerciants, els pastors i els mitjans de subsistència nòmades. La carretera cap a Mauritània ja no és segura. Centenars de famílies que residien als "territoris alliberats" han hagut de marxar als campaments de refugiats. Algunes s'han endut el bestiar a Tindouf, on l'absència de pastures verdes fa que el preu de la carn que es compra als mercats augmenti. Moltes de les rutes comercials que passaven pel Sàhara Occidental durant l'alto el foc ara estan bloquejades periòdicament per raons de seguretat, fet que fa que els comerciants s'hagin de desplaçar més sovint i entrar i sortir dels campaments per la frontera. Tot això incrementa els costos dels viatges i, per tant, els de les mercaderies que venen. A més, algunes de les persones entrevistades parlaven de com aquests impactes socioeconòmics han agreujat les desigualtats existents als campaments, que inclouen també la desigualtat que hi ha entre persones refugiades corrents i la direcció del Front Polisarió, que té un estil de vida que molta gent considera que no s'ha vist gaire afectat per la represa de la lluita armada.

Finalment, el fet que aquestes penúries socioeconòmiques s'hagin exacerbat els darrers anys, ha propiciat l'acceleració d'una altra tendència que ja existia durant els anys de l'alto el foc: l'augment dels intents de migrar fora dels campaments. Especialment del 2021 en endavant, els campaments estan experimentant una nova onada d'emigració. Algunes de les persones entrevistades expliquen que un nombre creixent de persones refugiades estan disposades a pagar quantitats prohibitives de diners (de 6000 a 10000 euros, aproximadament) per obtenir visats per viatjar a Europa, a la recerca de més ingressos, la ciutadania i millors serveis de salut i educació.

Gràcies a aquesta anàlisi, és fàcil identificar els factors que podrien conduir a una escalada de la violència per a la població que viu als campaments sahrauís i als territoris ocupats (que ja estan subjectes a una violència permanent per part del Marroc, tal com recullen i analitzen nombrosos informes sobre les violacions dels drets humans).

Els principals factors que podrien conduir a una escalada de la violència als campaments de refugiats sahrauís són:

- ▶ L'augment del cost de la vida als campaments sahrauís (els preus dels aliments, per exemple) i la manca d'oportunitats laborals.
  - La dificultat per obtenir reconeixement i estatus econòmic, social o polític.
- ▶ La disminució de la prestació d'ajuda humanitària, així com altres tipus d'ajuda estrangera, als campaments de refugiats.
- ▶ L'erosió de la qualitat dels serveis d'educació i sanitat a la RASD.
  - La disminució de les oportunitats de finançament per accedir a una educació superior fora dels campaments sahrauís.
- ▶ La manca d'activitats creatives i de lleure per als i les habitants dels campaments sahrauís.
- ▶ La incapacitat d'absorbir el talent dels i les refugiades sahrauís (dels campaments i de la diàspora) a les posicions de direcció del Front Polisari i les administracions de la RASD i la fugida de cervells creixent cap a altres països o regions.
- ▶ Una sensació de pèrdua del sentiment d'unitat nacional i de les iniciatives col·lectives.
  - La sensació que la mobilització i la participació política han minvat.
  - La manca d'associacions de la diàspora dirigides per sahrauís.
  - La sensació que no hi ha actes espontanis de solidaritat intertribal entre sahrauís.
- ▶ La incapacitat de coordinar les accions polítiques del jovent sahrauí als campaments amb activistes sahrauís de la diàspora i dels territoris ocupats.

- ▶ L'augment de les desigualtats econòmiques, socials, racials i de gènere, incloent entre:
  - Grups familiars o grups de parents
  - Sahrauís provinent de la diàspora, territoris ocupats i camps de refugiats
  - Persones refugiades corrents i direcció
- ▶ L'augment de la presència i la participació del jovent dels campaments en xarxes de tràfic il·legals o en grups de militants extremistes regionals.
- ▶ L'augment del consum de drogues entre el jovent sahrauí.
- ▶ La poca visibilitat als mitjans de comunicació i altres espais públics.
  - La utilització i la circulació del discurs mediàtic i acadèmic que distorsiona la naturalesa política de l'ocupació militar del Sàhara Occidental.
- ▶ Els impactes creixents del canvi climàtic, l'escalfament global i la pèrdua de biodiversitat.
- ▶ L'assetjament dels sahrauís al territori del Sàhara Occidental.
- ▶ L'augment de la intensitat de la lluita armada
  - contra l'ocupació del Marroc.
  - en les accions militars del Marroc contra l'ELPS i la població civil sahrauí a les regions del Sàhara Occidental sota el control del Polisario.
- ▶ Una reordenació destacable de les relacions internacionals i els canvis en l'ordre geopolític mundial (vegeu la secció final).
- ▶ La incapacitat de planificar a llarg termini, en un context d'ocupació i exili.

Conclusió i consideracions geopolítiques

Per a moltes persones sahrauís, la represa de la lluita armada ha agreujat les condicions de vida estructuralment violentes a què ja estaven acostumades durant les tres dècades de l'inefectiu procés de pau. Tanmateix, amb la guerra de baixa intensitat, la lluita armada tampoc ha suposat una disrupció significativa en les condicions de vida socials, econòmiques i polítiques que els sahrauís ja coneixien. Durant els anys del procés de pau, els i les sahrauís ja tenien la sensació que les seves vides estaven desproveïdes de "pau". És per això que hi ha moltes persones que pensen que la lluita armada no ha causat cap canvi significatiu respecte de la situació anterior.

La majoria de les persones refugiades sahrauís consultades per a l'elaboració d'aquest estudi creuen que reprendre la lluita armada va ser una bona decisió perquè ha donat força al moviment perquè pugui fer pressió per trobar una solució internacional que permeti al Polisario sortir d'un

statu quo etern, sense que la comunitat internacional el condemni. Les persones entrevistades afirmaven, sense cap mena de dubte, que no hi ha cap sahrauí que qüestioni la legitimitat de la decisió del Polisario de tornar a la lluita armada. A més, tot i el desencís general amb els resultats obtinguts fins ara, tothom coincidia en el fet que hi ha un gran consens entre sahrauís que la lluita armada és un sacrifici col·lectiu que ha de continuar. Tanmateix, sí que hi ha diferències pel que fa a “la manera” en què el Front Polisario hauria de procedir amb la lluita armada, és a dir, amb quin grau d'intensitat. Algunes persones refugiades sahrauís, entre les quals hi ha una petita minoria de les persones entrevistades per l'estudi, opinen que la direcció del Front Polisario hauria d'augmentar la intensitat del tipus de guerra que estan duent a terme ara d'assetjament continuat de baixa intensitat fins a convertir-lo en una guerra total que tingui com a objectiu estratègic emplaçaments concrets (indústries i instal·lacions governamentals) al llarg de la berma militar. Les persones que defensen aquest posicionament reconeixen que cal més força militar i demanen que la direcció deixi de banda les activitats habituals i centri tots els esforços diplomàtics en intentar trobar nous aliats internacionals per assegurar noves fonts de finançament per protegir millor les famílies de les víctimes i adquirir material militar (armes i tecnologia avançada, com ara equipament antidrons). Per contra, altres persones, i la majoria de les entrevistades en aquest estudi, creuen que, a menys que hi hagi un canvi significatiu en l'ordre geopolític de les coses, cal adoptar una actitud pacient, mantingui les hostilitats a baixa intensitat i aprofiti l'oportunitat de tornar a mobilitzar la comunitat sahrauí per treballar en diversos fronts polítics com ara, l'enfortiment de les institucions sahrauís, el reforç i la promoció de la cultura, els esports i els mitjans de comunicació sahrauís, el paper vital de la continuació de les accions judicials en l'àmbit de la UE i a escala internacional i continuar treballant i connectant amb la solidaritat de moviments socials, transnacionals, feministes, decolonials i ecologistes. Cal destacar que totes les persones entrevistades van deixar molt clar que, sigui quina sigui la situació, cal que totes les parts tornin a la taula de negociacions i que busquin una solució política pacífica i acceptada per totes les parts per descolonitzar de manera efectiva el Sàhara Occidental, tan aviat com sigui possible.

Els canvis significatius en l'actual ordre geopolític de les coses podrien canviar l'equilibri actual, tot i això, no es preveu que s'hagin de produir en un futur pròxim. Per ara, el règim del Marroc ha intentat cridar poc l'atenció sobre la fi de l'alto el foc (Solana, 2021). Per una banda, això mostra que és poc probable que el Marroc intensifiqui les operacions militars. Per altra banda, això mostra que la inefectivitat sistemàtica d'un procés de pau de tres dècades amb mediació de l'ONU havia beneficiat al Marroc i els seus aliats (especialment, França, Espanya i els Estats Units d'Amèrica). El suport polític, econòmic i militar que els Estats Units han proporcionat al règim del Marroc, en diferents graus d'intensitat, des dels anys setanta ha permès, durant molt de temps, l'ocupació continuada del Sàhara Occidental (Garí, 2022). Les aliances prolongades dels Estats Units amb el règim del Marroc formen part d'una tendència més àmplia en la seva política exterior, que prioritza la consolidació d'aliances reaccionàries al Sud-est de l'Àsia i el nord de l'Àfrica, sovint a costa de prolongar guerres locals per mantenir els interessos polítics i econòmics imperialistes dels Estats Units a la regió. Els poders europeus, especialment França i Espanya també fan esforços per mantenir l' statu quo. Per a França, el suport que sempre han prestat al règim del Marroc forma part del seu ampli projecte neocolonial a l'Àfrica occidental. D'altra banda, la posició subalterna d'Espanya dins la Unió Europea i l'OTAN, juntament amb la proximitat geogràfica amb el Marroc, l'obliguen a alinear-se amb l'ordre geopolític actual de les coses (Zunes & Mundy, 2010). No hi ha massa incentius econòmics ni polítics per als països occidentals que els empenyin a pressionar el Marroc perquè obeeixi els dictats del dret internacional. És per això que l'alto el foc es pot entendre com una mesura que servia per prolongar l'ocupació del Sàhara Occidental amb la mínima violència política possible, protegir l'estabilitat del règim marroquí i els interessos comercials de les multinacionals de la regió, a més dels interessos imperials de l'Atlàntic Nord al Sud-est de l'Àsia i el Nord d'Àfrica, en general.

Així mateix, tampoc es preveu que es produeixin canvis en la política exterior algeriana pel que fa al Sàhara Occidental. El suport infrangible d'Algèria al Front Polisario, des que es va constituir com un estat postcolonial no és només una qüestió de principis, sinó que també té a veure amb protegir la seva pròpia posició política i econòmica al nord de l'Àfrica i la seva integritat territorial davant de les polítiques expansionistes del Marroc (Thieux, 2017). Tanmateix, a menys que hi hagi un reordenament de l'equilibri dels poders polítics i econòmics a escala global, tenint en compte els llaços comercials d'Algèria amb els aliats internacionals del Marroc, és probable que continuï donant suport a la lluita armada de baixa intensitat del Polisario, però sense incitar o propiciar que es produeixi una intensificació de les operacions militars.

Dit això, hi ha bones raons per seguir amb interès la manera en què els canvis en les relacions internacionals podrien provocar o bé una intensificació de la violència política o bé la tornada del Marroc a la taula de negociació. En aquest sentit, aquests són alguns dels canvis en les relacions internacionals que els i les sahrauís segueixen amb més interès: el canvi de les relacions entre Algèria i Espanya, el de les relacions entre l'Àrab Saudita i l'Iran, entre el Marroc i Israel i la forma en què aquest canvi podria deslegitimar el règim del Marroc davant els seus propis ciutadans, l'expansió dels països BRIC i l'intent (de moment frustrat) d'Algèria de formar-ne part i, finalment, la influència creixent de la Xina i Rússia al continent africà, en general. A més, en el moment que s'ha escrit aquest informe, hi ha fortes tensions a la regió de l'Àfrica occidental. El cop d'estat recent a Níger amenaça els interessos occidentals a la regió, especialment els francesos, i mentre la Unió Europea ha exigint la reinstauració del govern de Níger i la CEDAO ha amenaçat amb la intervenció militar del país, els països veïns de Burkina Faso i Mali han declarat que defensarien Níger de qualsevol atac exterior. Algèria, el principal aliat del Polisario, fins ara ha adoptat una posició neutral en relació amb la situació dels seus veïns del sud. Si bé és cert que ha denunciat el cop d'estat, d'acord amb la seva política exterior i segons els principis fundacionals de la Unió Africana, també s'ha declarat fermament en contra d'una intervenció militar de Níger. Una guerra regional d'aquestes característiques tindria efectes devastadors en una regió que ja està infestada de milícies armades i tindria uns efectes tant imprevisibles com negatius sobre la causa nacional sahrauí per acabar amb l'ocupació del Sàhara Occidental, com a mínim, a curt termini.

A menys que els esdeveniments geopolítics com aquest reordenin les relacions internacionals actuals de manera que canviés significativament l'equilibri del poder militar entre l'ELPS i l'exercit del Marroc, hi ha bons motius per creure que el Front Polisario persistirà en la lluita armada, però que ho farà tot mantenint les hostilitats de baixa intensitat i utilitzant els atacs intermitents per pressionar el Marroc perquè torni a la taula de negociació amb una voluntat renovada de trobar una solució política creïble per a l'ocupació il·legal del Sàhara Occidental.

La secció que hi ha a continuació està basada en la diagnosi geopolítica i econòmica que hi ha més amunt i passa a proposar recomanacions de polítiques per contribuir a pal·liar el risc que s'intensifiqui la violència política a la regió. A més, pretén identificar els actors clau per aplicar i posar en pràctica aquestes accions proposades. Totes les recomanacions es basen en les contribucions de les persones sahrauís entrevistades per a l'elaboració d'aquest informe, a més de l'equip de Novact i la literatura citada.

PART II

RECOMANACIONS DE POLÍTQUES

Per poder prevenir els riscos que els conflictes violents identificats en aquest document s'agreugin, s'han recollit un seguit de recomanacions, basades en entrevistes i contribucions de veus expertes en la construcció de la pau. Aquestes recomanacions s'han dividit en dues categories principals: les que cal executar a escala nacional i les que s'han d'executar a escala internacional.

Per aquestes recomanacions, i donat el mandat de Novact-el Institut Novact de Noviolència que coordina aquest informe, hem decidit centrarnos en recomanacions enfocades a proposar o reforçar mesures noviolentes, com a part d'una estratègia de construcció de la pau a llarg termini.

Moltes de les recomanacions que fem coincideixen amb alguns dels punts d'acció que es detallen al "Youth Plan 2019-2022: Strategic Frame for the Sahrawi Arab Democratic Republic's Youth Policies" (Pla estratègic per a les polítiques de joventut de la República Àrab Sahrauí Democràtica). Aquest pla de joventut és un document molt ambiciós, elaborat pel Ministeri Sahrauí de Joventut i Esports, en col·laboració amb la Universitat del País Basc i l'Associació Alabesa de Solidaritat amb la Causa Sahrauí i és el resultat d'una consulta molt àmplia amb el jovent refugiat sahrauí, líders polítics clau i altres actors. Les recomanacions del Pla de Joventut han estat aprovades a la tercera Conferència de Polítiques de Joventut del Front Polisario, celebrada a Al-Aaiun del 13 al 15 de novembre del 2022 (vegeu Departamento de Juventud saharauí, UESARIO, UJSARIO, UNMS: 2022), i ratificades subseqüentment al 16è Congrés Nacional del Front Polisario, celebrat al campament de refugiats de Dakhla entre el 13 i el 22 de gener del 2023. El compromís intergovernamental, juntament amb les recomanacions extensives incloses en aquest pla estratègic representen un important pas endavant. Tanmateix, tothom qui ha treballat en l'elaboració d'aquest pla reconeix que és molt ambiciós i que dibuixa un escenari ideal d'acció, més que no pas un pla que es pugui posar en pràctica del tot, per les limitacions polítiques i econòmiques de la RASD (vegeu l'avaluació a Fundació Begirune, 2022). És per això que, actualment, aquest Pla de Joventut s'està reformulant per elaborar-ne una versió més àgil i operativa que s'anomenarà "Pla Nacional de Joventut 2023-2026". Aquest document pot contribuir a l'important esforç col·lectiu que representa aquest Pla de Joventut, destacant quins són els plans d'actuació inclosos que s'ha estimat que són els més efectius per mitigar l'augment de la violència política al Sàhara Occidental. També pretén identificar els actors més adequats per supervisar-ne l'aplicació o per fer altres propostes que també poguessin contribuir a mitigar els riscos de conflictes violents.

L'àmbit nacional: autoritats i societat civil

1. Economia. Als campaments de refugiats sahrauís, es va identificar que la tasca feixuga de guanyar-se la vida i formar una llar no és només el repte principal per al jovent sahrauí, sinó que a més és font de frustració i alienació. Recomanem:

- 1.1 Que el Ministeri sahrauí de Joventut i Esports dugui a terme un estudi de mercat per obtenir dades precises sobre l'augment del cost de la vida (alimentació, roba, medicines, materials de construcció, etc.) als campaments, durant els últims deu anys. Un estudi d'aquestes característiques es podria fer servir per legitimar la possible aplicació de la regulació de preus per part del Front Polisario, així com pressionar els actors de l'àmbit de l'ajuda humanitària per persuadir-los de la necessitat d'incrementar l'ajuda alimentària als campaments.
- 1.2 Que el Ministeri Sahrauí de Joventut i Esports, el Ministeri Sahrauí d'Assistència Social i Promoció de la Dona i el Ministeri Sahrauí de Formació Professional i Funció Pública prioritzin l'execució dels punts d'actuació de l'apartat: "4.2 Feina i ocupació" inclòs en el *Pla de Joventut 2019-2022: Marc estratègic per a les polítiques de joventut de la RASD* (pàgines 18-19), especialment els punts següents:

► 4.2. FEINA I OCUPACIÓ

- 4.2.1. Crear un **fons per a programes de microcrèdit** i projectes per a la creació d'oportunitats laborals que generin ingressos per al jovent.
- 4.2.2. Continuar finançant programes de crèdit disponibles en altres organitzacions: Ministeri de Cooperació i la Unió Nacional de Dones Sahrauís.
- 4.2.3. Unificar i homogeneïtzar tots els elements del marc legal relacionats amb diferents programes de crèdit en qualsevol de les seves modalitats.
- 4.2.4. Repartir les càrregues d'atur entre feines, a través de la determinació de l'assimilació de percentatges de gent jove en cada sector. El Ministeri de Treball Públic i Formació s'encarregarà d'assegurar que es posen en marxa els programes detallats i es notificarà als altres sectors.
- 4.2.5. Avaluar la possibilitat de dur a terme accions diplomàtiques amb l'objectiu de signar acords amb països amics perquè acullin i donin feina als nombrosos recursos humans qualificats.
- 4.2.6. Valorar l'opció de crear un equip de treball que estudiï la possibilitat de promulgar una llei a favor de la jubilació.
- 4.2.7. Crear unitats específiques o centres dedicats a la promoció de l'ocupació juvenil per *wilayas* (províncies) o *dairas* (districtes).
- 4.2.8. Elaborar un estudi de necessitats laborals, per identificar possibles nínxols de mercat que aportin informació sobre les possibilitats reals de crear ocupació juvenil.

- 4.2.9 Preparar un pla d'ocupació per prioritzar els espais de creació de treball, que comenci pels models i les experiències laborals que ja estan tenint èxit (cooperatives de dones o autoocupació), programes específics i inclogui accions per fomentar l'ocupació juvenil i el desenvolupament de projectes innovadors (per exemple, rehabilitar territoris alliberats amb horts i vergers o construir restaurants de propietat pública).
- 4.2.10. Desenvolupar projectes de treball específics per a dones, com ara les cooperatives.
- 4.2.11. Establir salaris base en cada sector laboral.

1.3 El Ministeri de Salut i Esports Sahrauí, el Ministeri Sahrauí d'Assistència Social i Promoció de la Dona i el Ministeri d'Equipaments prioritzen els següents punts d'actuació de l'apartat "4.3 Inclusió i creixement reproductiu" inclòs en el *Pla de Joventut 2019-2022: Marc estratègic per la República Àrab Democràtica Sahrauí* (pàgines 18-19), especialment els punts següents:

2. Educació. Donada la gran preocupació pel valor minvant de l'educació als campaments de refugiats sahrauís, recomanem:

- 2.1 Que el Ministeri Sahrauí d'Ocupació dugui a terme un estudi sistemàtic de l'accés, matriculació i permanència a tots els centres educatius de la RASD durant els últims deu anys. L'estudi hauria de reunir informació sistemàtica i qualitativa de les barreres que impedeixen accedir a l'educació i dades desagregades sobre edat, gènere i nivell educatiu. Un estudi d'aquestes característiques podria emprar-se per fer pressió sobre els actors humanitaris i d'altres actors estrangers i persuadir-los de la necessitat d'incrementar l'ajuda dirigida a millorar els serveis educatius als camps.
- 2.2 Que el Ministeri d'Educació Sahrauí treballi per aconseguir un acord bilateral amb el Ministeri d'Educació Algerià perquè s'accepti una quota anual d'homes i dones sahrauís a la Universitat Centre Ali Kaf, situada a la ciutat de Tindouf, a poca distància del campament sahrauí.
- 2.3 Que el Ministeri d'Educació treballi amb la Universitat de Tifariti per incrementar el finançament i el suport a les seves activitats
- 2.4 Que les ambaixades del Front Polisario i les seves representacions internacionals prioritzin establir contactes amb Ministeris d'Educació, per obtenir programes de beques perquè la població sahrauí refugiada pugui estudiar en universitats estrangeres.
- 2.5 Que el Ministeri Sahrauí d'Educació, el Ministeri Sahrauí d'Esports, el Ministeri Sahrauí d'Assistència Social i Promoció de la Dona, així com el Ministeri Sahrauí de Formació Professional i Funció Pública prioritzen l'execució dels punts d'actuació de l'apartat "4.8 Formació" inclòs en el *Pla de Joventut 2019 - 2022: Marc estratègic per a les polítiques de joventut de la RASD* (pàgina 22), especialment els punts següents:

▶ **4.8. FORMACIÓ**

- 4.8.1. Establir acords de col·laboració entre formació professional, iniciatives privades i iniciatives públiques de negoci, per tal que la formació a l'aula es compagini amb espais de formació al lloc de treball.

- 4.8.2. Desenvolupar un pla de necessitats formatives (PNF). La formació ha d'anar en sintonia amb les necessitats del jovent i les possibilitats reals de feina que hi pot haver, sigui en campaments de refugiats o no.
- 4.8.3. Facilitar espais per connectar-se a internet, siguin cibercafès o aules preparades amb accés lliure a internet.
- 4.8.4. Crear un espai de mass media per a l'elaboració de continguts específics per al jovent.
- 4.8.6. Dur a terme accions diplomàtiques amb l'objectiu de signar acords amb països amics per a la formació i especialització de jovent amb talent.
- 4.8.7. Crear un espai a cada *wilaya* per a l'orientació laboral per al jovent sahrauí.
- 4.8.9. Actualitzar les regulacions que permeten que el jovent titulat pugui fer treballs socials en institucions civils, com a alternativa al servei militar.

2.6 Fomentar els drets humans i la cultura de la transformació del conflicte i la construcció de la pau en tots els contextos educatius i, si es pot, fer servir metodologies innovadores i motivadores per assegurar que són valors apropiats i no imposats.

- 2.6.1 Avaluar els currículums escolars i pressionar el Ministeri d'Educació perquè inclogui aquests conceptes des de la infància.
- 2.6.2 Proposar activitats innovadores i divertides a les escoles per promoure els drets humans i la transformació del conflicte.
- 2.6.3 Conscienciar les comunitats (famílies, personal supervisor i institucions) de la prevenció de conflictes interpersonals.
- 2.6.4 Intervenir en tots els espais vinculats a l'educació, siguin formals o informals, incloent-hi espais de formació pel personal educador i docent, per treballar de manera conjunta per tal d'integrar aquests valors de prevenció de conflictes en les activitats d'aquestes àrees.
- 2.6.5 Oferir contingut cultural, en espais existents o no, que promogui de manera indirecta els drets humans, les eines de transformació de conflictes i les perspectives noviolentes.
- 2.6.6 Organitzar esdeveniments culturals (pel·lícules, música o altres festivals artístics) relacionats amb aquests conceptes per tal de popularitzar-los o bé aprofitar trobades culturals existents per enfortir l'impacte en totes les famílies (FiSahara), etc. Exemples: planificar desplaçaments en grup per assegurar la participació, etc.
- 2.6.7 Organitzar activitats de creació de capacitats al voltant de la prevenció, la transformació de conflictes i la negociació, incloent-hi la negociació i la mediació mediambiental.

3. Sector sanitari. Moltes persones sahrauís se senten forçades a sortir dels campaments per rebre assistència mèdica perquè hi ha una forta percepció que els serveis de salut de la RASD s'estan deteriorant, especialment des de la pandèmia de la Covid-19. Recomanem:

- 3.1 Que el Ministeri de Salut Pública dugui a terme un estudi sistemàtic de la qualitat dels serveis de salut de la RASD. L'estudi hauria de recollir informació qualitativa i quantitativa sobre material mèdic, espais i disponibilitat del personal. Un estudi com aquest es podria fer servir per fer pressió sobre els actors humanitaris i altres actors internacionals i convèncer-los de la necessitat d'incrementar l'ajuda directa per millorar l'assistència mèdica als camps.
- 3.2 Que les ambaixades del Front Polisario i les seves representacions internacionals prioritzin la cerca de fons bilaterals estrangers per dedicar-los a la compra de material mèdic i a pagar sous segurs i més alts al personal sanitari de la RASD.
- 3.3 Que el Ministeri de Salut Pública sahrauí i les organitzacions de masses del Front Polisario (UJSARIO, UNMS i UESARIO, en concret) prioritzin l'execució dels punts d'actuació de l'apartat "4.4 Salut i prevenció" inclòs en el Pla de Joventut 2019-2022 de la RASD (pàgina 19), especialment els punts següents:

► 4.4. SALUT I PREVENCIÓ

- 4.4.1. Dur a terme campanyes de conscienciació i fomentar els programes de conscienciació existents per immunitzar el jovent davant dels perills de l'extremisme, la religió, les drogues, el tabac i les malalties transmissibles.
- 4.4.2. Habilitar un espai multifuncional per assessorar el jovent sobre temes de salut.
- 4.4.3. Dur a terme una campanya de conscienciació sobre trastorns psicològics i la conveniència que professionals de la salut mental els puguin diagnosticar i tractar aviat.
- 4.4.5. Adoptar mesures en les malalties cròniques i reforçar la prevenció i el control de les activitats d'aquestes malalties amb l'enfortiment de la feina del personal mèdic, un increment de mitjans i més informació.

4. Diàspora. El fet que el nombre de sahrauís de la diàspora sigui una tendència que creixi ràpidament i sense aturador s'hauria de veure com una oportunitat per millorar les condicions de vida dins de la RASD i reforçar l'acció política no violenta sahrauí a tot arreu. Tal com s'apunta a la Part I, la diàspora sahrauí manté forts vincles familiars, econòmics i polítics amb persones de dins de la RASD. Recomanem:

- 4.1 Que el Ministeri Sahrauí de la Diàspora es posi en contacte amb el nombre creixent d'associacions de la diàspora, especialment a França i a Espanya. Una institució com aquesta podria fomentar la feina que ja fan aquestes associacions per connectar el jovent sahrauí de la diàspora amb la causa nacional i animar-los i organitzar-los perquè mantinguin la llarga tradició d'oferir voluntàriament la seva experiència i la seva feina als serveis públics dels campaments durant les seves visites. També podria donar suport al jovent de la diàspora perquè fessin servir la seva doble nacionalitat per accedir a oportunitats educatives i formatives a l'estranger. Així mateix, els podria animar a organitzar-se políticament i animar-los a ocupar espais polítics de representació a Europa de tal manera que pogués contribuir a donar més visibilitat a la causa sahrauí, combatre el racisme institucional europeu i cercar millors condicions de vida per les persones sahrauís i altres migrants que viuen a França o a Espanya.
- 4.2 Un Ministeri Sahrauí de la Diàspora també podria servir per organitzar i promoure un programa públic voluntari d'enviament de diners que serviria per reunir recursos

recollits per les associacions i individus de la diàspora per destinar-los a serveis públics i infraestructures al campus.

4.3 Que la representació de Front Polisario a Espanya negociï amb el govern espanyol la possibilitat d'obrir un consolat espanyol a Tindouf, per donar servei al nombre creixent de sahrauís que viuen a Espanya, els que tenen nacionalitat espanyola i també per facilitar una comunicació fluida entre Espanya i els campaments.

4.4 La diàspora sahrauí ha tingut una llarga tradició de treball voluntari per organitzar esdeveniments culturals als camps durant les visites d'estiu o durant el ramadà (esports, teatre, dansa, música, competicions i altres formes d'expressió artístiques. En aquest sentit el Ministeri Sahrauí de Joventut i Esports i les organitzacions de masses del Front Polisario (UJSARIO, UNMS i UESARIO, en concret, també podrien vincular i involucrar les associacions de la diàspora sahrauí, tinguin vincles formals o no, en l'execució dels punts d'actuació de l'apartat "4.5 La participació política i social" inclòs en el *Pla de Joventut 2019-2022: Marc estratègic per la República Àrab Democràtica sahrauí* (pàgina 23), especialment els punts següents:

► 4.5 PARTICIPACIÓ POLÍTICA I SOCIAL

- 4.5.1. Organitzar la tercera conferència de polítiques de joventut.
  - 4.5.2. Donar suport i multiplicar el lideratge jove i els programes d'avantguarda, a través de diferents branques d'estudiants i la Universitat d'Estiu.
  - 4.5.3. Garantir la contribució del jovent a la presa de decisions polítiques a través del desenvolupament i la renovació de mètodes i models de mobilització, la promoció de la societat civil i l'aprofitament dels mitjans de comunicació socials per difondre el discurs revolucionari.
  - 4.5.4. Garantir la presència de dones joves en l'àmbit de la presa de decisions polítiques mitjançant quotes. Caldria posar l'atenció en facilitar la participació de les dones joves en política i oferir-los per exemple, la possibilitat que les nenes presentessin candidatures.
  - 4.5.7. Crear un servei que doni suport a l'organització de programes i sessions comunicatives entre el jovent dels camps i el del Sàhara Occidental o el de l'estranger. Així doncs, cal obrir nous espais de debat per al jovent que els permeti facilitar la seva participació política.
  - 4.5.8. Formar les dones sahrauís perquè tinguin més activitat i participació política.
  - 4.5.9. Facilitar, millorar i reforçar la participació del jovent dels territoris ocupats als esdeveniments i la presa de decisions del jovent sahrauí.
  - 4.5.11. Coordinar les accions que s'inclouen en aquest pla amb els programes i activitats reunits i planificats en els plans d'acció de diferents organitzacions de masses.
  - 4.5.12. Donar suport i promoure totes les associacions, organitzacions, grups, brigades i societat civil en general.
- 4.6 Reforçar el paper de la dona en els processos de prevenció de conflictes, d'acord amb la resolució 1325 i les recomanacions de la CEDAW.

- 4.7 Dur a terme campanyes de conscienciació nacionals per donar suport a la participació de les dones a la construcció de la pau i als esforços de resolució i transformació dels conflictes.
- 4.8 Integrar la perspectiva de gènere i millorar la representació de les dones en tots els comitès nacionals.
- 4.9 Donar suport a la feina i les activitats de les organitzacions per la noviolència i obrir-los espais en escoles i centres educatius, etc.
- 4.10 Organitzar espais de diàleg (tallers, grups de debat, conferències, etc.) sobre temes especialment per al jovent i animar a optar per pràctiques i eines de resolució i transformació noviolentes dels conflictes.
- 4.11 Fomentar l'esport entre joves i adolescents, donant suport a les iniciatives esportives emergents als camps, com ara el futbol, el bàsquet, el voleibol i els clubs de boxa.
- 4.12 Preservar la cultura i identitat sahrauís a través de l'organització de trobades intergeneracionals (espais d'escolta i aprenentatge entre jovent i gent gran).

5. Territoris Ocupats. Per tal de continuar reforçant el suport als i les activistes sahrauís que pateixen encara més persecució sota l'ocupació, des de l'inici del segon aixecament armat, que abans, recomanem:

- 5.1 Que el Ministeri dels Territoris Ocupats prioritzi els punts d'actuació de l'apartat "4.7 Intifada" inclòs en el "*Pla de Joventut 2019-2022: Marc estratègic per la República Àrab Democràtica Sahrauí* (pàgina 21), aprovat al 16è Congrés nacional i que actualment s'està reelaborant per fer-ne una versió més àgil i operativa anomenada "Pla de Joventut Nacional 2022-2025", especialment els punts següents:
  - 4.7.1. Guiar i desenvolupar projectes i iniciatives amb l'objectiu de donar suport al jovent als territoris.
  - 4.7.2. Utilitzar els mitjans per donar veu als defensors dels drets humans noviolents i crear noves veus.
  - 4.7.3. Formar el jovent en tecnologies de la informació perquè puguin fer servir els recursos disponibles per donar suport al moviment noviolent pels drets humans i contrarestar la propaganda enganyosa.
  - 4.7.4. Bastir ponts de reunions i comunicacions i organitzar debats públics entre el jovent dels campaments i el dels territoris ocupats.
  - 4.7.5. Estudiar la possibilitat de replicar, fins on sigui possible, diferents accions en els campaments de refugiats i als territoris ocupats."
- 5.2 Utilitzar les tecnologies digitals per reforçar els vincles entre comunitats, trencar l'aïllament i proporcionar cures com ara:
  - Atenció psicosocial i consultes de suport

- Consultes mèdiques
- Consultes legals
- Reunions i actes que apleguin els sahrauís dels campaments, de la diàspora i dels territoris ocupats
- Accions de formació i de capacitatció

5.3 Després de dur a terme una avaluació de les necessitats, enviar material per reforçar les eines d'acció no violenta: càmeres, ordinadors, telèfons, etc.

L'escala internacional “pels governs, xarxes i organitzacions internacionals”.

6. Moviments transnacionals. L'ocupació del Sàhara Occidental és un problema multidimensional on hi ha molts interessos internacionals. Forma part de les relacions internacionals existents, per les quals es veu afectat en gran manera, així com pels reptes d'abast mundial. Per aquest motiu, la connexió amb els moviments transnacionals de solidaritat continua tenint una importància estratègica cabdal per tal que els defensors i les defensores dels drets humans sahrauís pressionin als actors polítics poderosos que podrien tornar a la taula de negociacions. A més, les empreses multinacionals han de desinvertir en la comercialització dels recursos del Sàhara Occidental, abans que s'arribi a una solució política al conflicte, convinguda per ambdues parts. En aquest sentit, recomanem:

- 6.1 Que les organitzacions sahrauís de masses (UESARIO, UJSARIO, UNMS i UGTSARIO) i l'àmplia diversitat de les associacions de la diàspora del poble sahrauí i els seus partidaris internacionals (el moviment de solidaritat espanyol amb el poble sahrauí i les ONGs internacionals, a més d'altres organitzacions civils) continuïn incrementant esforços per connectar amb moviments obrers, antiimperialistes, antiracistes, feministes i ecologistes transnacionals.
- 6.2 Que les organitzacions sahrauís de masses (UESARIO, UJSARIO, UNMS i UGTSARIO) i l'àmplia diversitat de les associacions de la diàspora del poble sahrauí i els seus partidaris internacionals (el moviment de solidaritat espanyol amb el poble sahrauí i les ONGs internacionals, a més d'altres organitzacions civils) continuïn incrementant esforços per dur a terme una campanya efectiva de boicot i desinversions de tots els béns i els productes originats en el territori ocupat del Sàhara Occidental. Es recomana donar suport per estendre la campanya existent “El Sàhara Occidental no està en venda”.
- 6.3 Que el Ministeri de Cultura Sahrauí, el Ministeri d'Informació Sahrauí, les delegacions internacionals del Polisario, les associacions sahrauís de la diàspora i els seus partidaris internacionals (el moviment de solidaritat espanyol amb el poble sahrauí i altres ONGs internacionals) continuïn donant suport i l'incrementin a la promoció dels i les artistes sahrauís, els i les periodistes independents i els equips d'esports, tant dins com a fora dels campaments i a la diàspora. Tots aquests agents fan una feina cabdal per donar més visibilitat a la lluita sahrauí.

6.4 Que el Ministeri Sahrauí d'Informació col·labori amb les associacions sahrauís de la diàspora per donar més visibilitat a la feina d'uns i altres.

6.5 Enfortir i fomentar la participació de defensors i defensores dels drets humans i periodistes en reunions internacionals.

7. Unió Europea. La Unió Europea ha de continuar tenint un paper clau per exercir pressió a tots els actors internacionals importants per buscar una solució política que posi fi a l'ocupació militar del Sàhara Occidental. En comprometre's activament i pressionar tots els actors internacionals pertinents, la UE busca una solució política que no només posi fi a la prolongada ocupació, sinó que, a més, garanteixi una resolució sostenible i justa del conflicte. A més dels esforços diplomàtics, la UE ha de reconèixer la importància del suport pràctic sobre el terreny. Això inclou donar suport i finançar accions i programes dedicats a donar suport a les persones defensores dels drets humans als campaments sahrauís i els territoris ocupats. Cal destacar especialment les organitzacions que defensen accions transformadores, innovadores i noviolentes. Amb el suport a aquestes iniciatives, la Unió Europea vol reforçar els esforços de qui treballa per un canvi positiu i reconeix, a més, la importància de les estratègies noviolentes per fomentar solucions duradores. Aquest enfocament multifacètic subratlla l'estratègia global de la UE, que combina les pressions diplomàtiques amb suport concret dels moviments de base i dels defensors i defensores de drets humans i d'aquesta manera es contribueix a una resolució més matisada i eficaç dels reptes del Sàhara Occidental. Recomanem:

7.1 Que els representants del Polisario a Europa persisteixin en les seves accions judicials al Tribunal Europeu de Justícia per denunciar els acords en matèria d'agricultura i pesca entre la UE i el Marroc. En general, que es promoguin accions per poder utilitzar les litigacions estratègiques per protegir els drets humans i fomentar el dret internacional.

7.2 Que la societat civil sahrauí participi de la incidència a les institucions públiques europees per reclamar més suport, espai, finançament i oportunitats.

7.3 Col·laborar amb grups de reflexió amb seu a Brussel·les per dissenyar estratègies de pressió i incidència per tal que la UE tingui un paper més actiu al Sàhara Occidental i afavoreixi els programes polítics i per a la construcció de la pau, en lloc de prestar només ajuda humanitària.

8. Unió Africana. La Unió Africana encara té un paper fonamental per pressionar tots els actors internacionals pertinents per buscar una solució política que posi fi a l'ocupació del Sàhara Occidental. Poden donar suport a accions i programes de suport a persones defensores que treballen als campaments sahrauís i als territoris ocupats, especialment organitzacions que fomenten accions noviolentes transformadores i innovadores. Recomanem:

8.1 Que les ambaixades del Polisario a l'Àfrica continuïn buscant suport polític i econòmic d'actors africans.

8.2 Que els parlamentaris del Polisario a la Unió Africana continuïn defensant els principis essencials i fundacionals de la Unió, així com els corrents panafricans dins la Unió.

9. Nacions Unides. El paper de l'ONU continua sent clau per arribar a una solució política que posi fi a l'ocupació militar. Per això, és cabdal que totes les parts implicades tornin a la taula de negociació per buscar una solució pacífica, creïble i acceptable per ambdues bandes, per posar fi a l'ocupació il·legal del Sàhara Occidental. Així mateix, l'ONU té un paper clau per reduir la violència política que actualment experimenten els i les activistes sahrauís al Sàhara Occidental. Recomanem:

9.1 Que l'Enviat Personal del secretari general pel Sàhara Occidental, Staffan de Mistura, posi al centre de les seves recomanacions el compliment del dret internacional, per tal d'arribar a un full de ruta per a la pau que serveixi per descolonitzar de manera efectiva i posar fi a l'ocupació del Sàhara Occidental.

9.2 9.2 Que els membres del Consell de Seguretat pressionin França perquè retiri el seu veto anual a l'expansió del mandat de MINURSO, per incloure un seguiment de les violacions de drets humans al Sàhara Occidental.

10. Espanya

10.1 Continuar la feina feta, especialment pel que fa a la incidència política perquè el govern torni a una posició alineada amb el dret internacional i de suport a l'autodeterminació del poble sahrauí.

10.2 Treballar per transformar l'àmplia solidaritat que la causa sahrauí té en la societat espanyola en mobilitzacions per exigir a Espanya que assumeixi la seva responsabilitat i tingui un paper més actiu en la defensa del dret internacional i els drets humans al Sàhara Occidental.

10.3 La societat civil i el moviment de solidaritat amb la causa sahrauí a Espanya han de treballar per elaborar un full de ruta que prioritzi l'acció social política i transformadora per sobre de l'acció humanitària.

BIBLIOGRAFIA

Departamento de Juventud sahrauí, UESARIO, UJSARIO, UNMS. 2022. *Conclusiones de la Tercera Conferencia Sobre Políticas de Juventud*, El Aiun, 13-15 de noviembre.

Feliu, Laura and María Angustias Parejo, "The Western Saharan Members of the Moroccan Parliament: Diplomacy and Perceptions of Identity" pp 213-234 in Raquel Ojeda García, Irene Fernández-Molina and Victoria Veguilla, eds. *Global, Regional and Local Dimensions of Western Sahara's Protracted Decolonization: When a Conflict Gets Old*. New York: Palgrave Macmillan.

Fundación Begirune. 2022. *Evaluación del "Plan de Juventud 2019-2022: Marco Estratégico para las Políticas de Juventud en la República Árabe sahrauí Democrática"*, marzo.

Garí, Domingo. 2022. "The US Adventure in Western Sahara: From Ford to Trump" *Middle East Policy*, 29. pp: 82-90.

Gimeno Martín, Juan Carlos and Mohamed Ali Laman. 2005. "La Juventus sahrauí: Una Realidad. Preocupaciones y Expectativas. UJSARIO-CJE-UAM, Rabouni, mayo.

Martín Beristain, Carlos and Eloísa González Hidalgo. 2012. *El oasis de la memoria: memoria histórica y violaciones de derechos humanos en el Sáhara Occidental*. Bilbao: Hegoa.

Mundubat. 2019. *El Espejismo de los Derechos Humanos: La juventud sahrauí y la ocupación del Sáhara Occidental*, Fundación Mundubat.

Mitchell, Timothy. 2002. "McJihad: Islam in the U.S. Global Order" *Social Text* 73, Vol. 20, No.4.

Nagarajan, Nithya (2023) "Anti-colonial Labour Internationalism: The Sahrawi and Palestinian Liberation Struggles" *The Bullet*, International Relations, March 26.
<https://socialistproject.ca/2023/03/anti-colonial-labour-internationalisms/>

Ojeda-Garcia and Joanna Allan. 2021. "Natural resource exploitation in Western Sahara" new research directions. *Journal of North African Studies*, pp 1107-1136 in Special Issue: Natural resource exploitation in Western Sahara: new research directions; Guest editors: Joanna Allan and Raquel Ojeda-García <https://doi.org/10.1080/13629387.2021.1917120>

Schalk, Owen. 2023. This isn't what Western Countries Wanted to sow in West Africa: Niger Coup will have global ramifications for the US, France and Canada, August. <https://canadiandimension.com/articles/view/niger-coup-will-have-global-ramifications-for-the-us-france-and-canada>

Solana, Vivian. 2022. "Household Militancy: Beyond the Hypervisible Gendered Publics of a Sahrawi Revolutionary Nationalism", *L'Ouest Saharien*. Vol. 16, 53-71.

———.2021. "An Invisible War in Western Sahara," *Middle East Report*, 298, Spring. <https://merip.org/2021/04/an-invisible-war-in-western-sahara/>

———. 2019, "Hospitality's Prowess: Performing Sahrāwī Sovereignty in Refugee Camps", *PoLAR: Political and Legal Anthropology Review*, 42 (2), 362-79. <https://doi.org/10.1111/plar.12312>

Suárez-Collado, Ángela & Davide Contini. 2021. "The European Court of Justice on the EU-Morocco agricultural and fisheries agreements: an analysis of the legal proceedings and consequences for the actors involved" *Journal of North African Studies* pp 1160-1179 in Special Issue: Natural resource exploitation in Western Sahara: new research directions; Guest editors: Joanna Allan and Raquel Ojeda-García. <https://doi.org/10.1080/13629387.2021.1917122>

Theofilopoulou, Anne. 2006. "The United Nations and Western Sahara: A Never-Ending Affair." United States Institute of Peace, *Special Report*, Washington DC, , no. 166. <http://www.usip.org/publications/the-united-nations-and-western-sahara-never-ending-affair>.

———. 2007. "Western Sahara - How Not to Try to Resolve a Conflict." *Center for Strategic and International Studies*, August.

Thieux, Laurence. 2017. "Algerian Foreign Policy towards Western Sahara" pp 121-142 in in Raquel Ojeda García, Irene Fernández-Molina and Victorial Veguilla, eds. *Global, Regional and Local Dimensions of Western Sahara's Protracted Decolonization: When a Conflict Gets Old*. New York: Palgrave Macmillan.

Veguilla, Victoria. 2017. "Changes in Moroccan Public Policies in the Western Sahara and International Law: Adjustments to a New Social Context in Dakhla" pp 235-256 in Raquel Ojeda García, Irene Fernández-Molina and Victorial Veguilla, eds. *Global, Regional and Local Dimensions of Western Sahara's Protracted Decolonization: When a Conflict Gets Old*. New York: Palgrave Macmillan.

Vilches Plaza, Carlos y Natxo Esparza Fernández. 2015. *La juventud refugiada en los campamentos sahrauís: Atrapados en la incertidumbre del limbo*, Asociación de Amigos y Amigas de la RASD de Álava/Arabako SEADen Lagunene Elkartea, Universidad Pública de Navarra/Nafarroako Uniberstate Publikoa, Diputación Foral de Álava/Arabajo Foru Aldundia.

Wilson, Alice. 2012, "Households and the Production of the Public and the Private Domains: Revolutionary Changes in Western Sahara's Liberation Movement", *Paideuma*, 58, 19-43.

———. 2016. "Tax Evasion: Appropriation and Redistribution Without Tax or Rent" pp 115-146 in *Sovereignty in Exile: A Saharan Liberation Movement Governs*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Youth Plan 2019-2022: Strategic Frame for the Sahrawi Arab Democratic Republic's Youth Policies/Plan de Juventud 2019-2022: Marco Estratégico para las Políticas de Juventud en la República Árabe sahrauí Democrática. Universidad del País Vasco/Euskal Herriko Unibertsitatea, Asociación de Amigos de la RASD de Álava/ Arabako SEADen Lagunene Elkartea, República Árabe sahrauí Democrática.

Zunes, Stephen and Jacob Mundy. 2010. *Western Sahara: War, Nationalism and Conflict Irresolution*, New York: Syracuse University Press.

